

Gravferd – naturlig samarbeidsfelt for prest og soknediakon

mener biskop Andreas Aarflot som ønsker forsøksordningen i Oslo Bispedømme forlenget og utvidet.

TEKST: HELENE FREILEM KLINGBERG
 FOTO: LISE STRANDBERG

– Prosjektet «Soknediakoner og gravferd» er avsluttet og vurdert av en styringsgruppe. **Hvilke tanker og vurderinger la du til grunn da dette prosjektet ble satt igang, biskop Andreas Aarflot?**

– Ja, det er flere momenter som lå til grunn for at jeg ønsket å sette igang dette forsøket. Det ene er en erkjennelse av at mange prester i Oslo har et stort antall begravelser å ta hånd om i sine menigheter. Det fins prester som har over hundre begravelser i året hver, og det er klart at det innebærer en stor arbeidsbelastning bare å gjennomføre gravferdene, og samtalen som går forut. Og jeg ønsket å vurdere om dette ikke var oppgaver som kunne deles på flere tjenestegrupper i kirken, i første rekke diakonene.

– Det andre er at det er en gammel tradisjon i vårt land at begravelser ble utført av andre enn presten. På landsbygden og utover i fiskeværene var det vanskelig for presten å komme seg fram i tide for å holde begravelser hver gang et menneske døde, så det var vanlig at bygdefolket selv sto for begravelsen. Bare tenk på Tiedemans kjente maleri av «En bondebegravelse», hvor vi ser klokkeren som

leder menighetssangen og bygdas egne folk, kanskje familie, var med ved selve gravferdshandlingen. Derfor er det naturlig å tenke at dette ikke nødvendigvis behøver å gjøres av en prest. For det tredje, sier Aarflot, har han også sett det som en naturlig diakonal oppgave fordi diakonene i stor grad følger syke mennesker gjennom et sykeleie, fram til døden og blir kjent med både familien og pårørende. Kanskje de også har veiledet vedkommende de siste vanskelige timene. Og da synes han det er naturlig å tenke at en diakon kunne forrette begravelsen og stå for denne handlingen som jo er grei å følge liturgisk sett, gjennom de ordninger vi har for gravferd i dag.

«Dette skal ikke i første rekke være et avlastningsspørsmål for prestene»

Aarflot tilføyer at han også har luftet saken med kolleger og andre teologer, og det er vanskelig å finne noen teologisk begrunnelse mot dette, selv om det er uvant for mange.

– Men biskop Aarflot, hvordan ser du da på styringsgruppens vurderinger? Styringsgruppen mener det er flere positive ting å si om forsøket, men kan ikke se at hovedmålet er nådd: å styrke omsorgen for de etterlatte. Hva sier du til det?

Kritisk

Når det gjelder evalueringen etter forsøket så har jeg en nokså avslappet holdning til den, og jeg er kritisk til styringsgruppens foreløpig konklusjon. Jeg synes ikke det er samsvar mellom evalueringsrapporten og det styringsgruppen sier. Derfor har Oslo Bispedømmeråd, som har vurdert dette, i etterkant sagt at de oppfordrer biskopen til å forlenge ordningen i de menigheter

som har brukt det, og vurdere også å komme igang i andre menigheter hvor dette kan være aktuelt.

Jeg ser ikke at evalueringen slik den foreligger gir grunnlag for å si at ikke omsorgen er styrket. Det har vært et beskjedent antall begravelser som har vært utført av de forskjellige diakonene. De har fått opplæring til dette og jeg mener de har gjort det på en god måte. I mange av disse menighetene har det vært en oppfølging i sorgarbeid fra før av. Jeg tror at menigheter som har prøvd denne ordningen er blitt mer bevisste på betydningen av å etablere sorggrupper og lignende ting. Jeg synes at den virkningen av prosjektet som går på kontakten med familie og de pårørende, og den oppfølging som trengs i menighetens sorgarbeid, den er klart styrket ved dette forsøket. Det de har vært mer opptatt av i styringsgruppen, synes jeg, er å spørre om dette har vært med på å distrahere diakonene fra deres såkalt «egentlige» ansvarsområde. Og da har de definert diakonenes ansvarsområde så snevert at de er redd for å miste noe av tiden for sine andre oppgaver. Jeg har opplevd at dette ligger i skjæringspunktet mellom prestens pastorale omsorg og diakonens omsorgstjeneste. Og derfor er det naturlig at dette skjer i et samarbeid mellom prest og diakon, og at de i fellesskap utfører dette, enten den ene eller andre har selve begravelseshandlingen.

– Du er ikke redd for at dette skal «gå ut over» arbeid blant f.eks. barn og unge i menigheter hvor de utgjør store grupper, og det er viktig å gi dem prioritet?

– Nei, jeg har jo regelmessig lest diakonenes årsmeldinger, og nettopp nå sitter jeg igjen med en bunke av dem fra ifjor, og jeg ser jo hvor tyngden i deres arbeid ligger. Den ligger ikke i barne-sektoren. Jeg har for min del

ofte sagt at det er store diakonale oppgaver i barne- og ungdomsmiljøene, og vil gjerne at de blir ivaretatt, men den delen av diakonenes virksomhet som gjelder eldre og syke mennesker er jo en naturlig del av det definerte ansvarsområde. Den krever mye tid, men det vil alltid være et prioriteringsspmål for diakonene. Og mye av det de gjør ellers kan jo være å motivere andre til f.eks. besøkstjeneste og omsorgstjeneste for spesielt utsatte grupper.

– Nå har dette vært et forsøk som er gjort i bymenigheter. Kunne det tenkes et noe anderledes utfall hvis man prøvde det ut i en landsens menighet hvor presten erfaringsmessig har en spesiell autoritet og ikke så lett kan erstattes med en diakon?

Felles ansvar

– Ja, det er helt klart at slike forsøk som gjøres i et byområde, de kan ikke uten videre omplantes utover i landet. Det har mange grunner. For det første har de neppe diakoner i slike menigheter som du antyder. For det andre er antallet begravelser mye mindre på årsbasis, og det er klart at for en prest i en landsens menighet som ikke har noen medarbeider ved sin side, så er jo begravelsen en viktig folkekirkelig kontaktmulighet, som han eller hun gjerne vil ta vare på.

Aarflot poengterer at det forutsetter en menighet av en viss størrelsesorden, hvor de i utgangspunktet har satset på en diakonstilling. Han synes i og for seg at det ikke er avgjørende hvor mange begravelser det er i året.

– Mitt poeng er å si at det i første rekke ikke skal være et avlastingspmål for prestene. Men det skal sees som noe prester og diakoner har et felles ansvar for. Jeg tror dette er en modell som kan få sin anvendelse mange steder.

– Hvis dette skal følges opp, vil det da kreve kirkerettslige endringer og vil det ikke være nødvendig å inkorporere dette perspektivet i diakonenes grunn-danning?

– Jeg tror nok det er et stykke vei å gå før dette kan bli en normalordning. Jeg vil gjerne se, som bispedømmerådet også mener, at dette forsøket blir forlenget, og gjennomført videre i de av de opprinnelige menighetene som ønsker det. Det er flere av dem som gjør det. Jeg vil gjerne se at det utvides til flere menigheter i vårt bispedømme. Men det er helt klart at for det første trenger vi en endring av regelverket slik at dette kan bli en av de normale oppgavene som kan legges inn i diakonenes instruks. Det bør også være slik at i og med vigslingen, så har de automatisk denne fullmakten, og må ikke ha det som en særskilt fullmakt fra biskopen, som det har vært nå i forsøket. Og det siste og ikke minst viktige er at i så fall må det inngå i grunnutdanningen som du sier, og at dette er noe diakonene er forberedt på. Særlig bør forkynnelsesoppgaven knyttet til dette bli tydeligere markert i utdanningen.

Normalordning

– Nå kan det vel tenkes at det finnes diakoner som ikke er helt fortrolig med det å forrette begravelser, bør ikke det da komme med i stillingsutlysninger så man vet hva man søker på?

– Hvis dette blir en normalordning som ligger innenfor arbeidsinstruksen, så får det være en vanlig standardutlysning hvor dette området dekkes opp av en normalinstruks. Jeg tror ikke vi bør ha en ordning som gjør det avhengig alt for mye av hva den enkelte føler eller tenker. Jeg tror det er gunstig i så fall at det blir en normal tjenesteplikt å være med i dette og jeg tror fremdeles at prestene vil ha et hovedansvar for begravelsene. Jeg tror den samlede effekt av dette er at både prester og diakoner blir mer bevisstgjort på oppfølgingen av sorgarbeidet etter gravferden.

– I dette prosjektet har det ikke vært så lett å innhente direkte synspunkter om hva de pårørende mener, – men er det likevel grunn til å tro at de har følt det positivt?

– Selve evalueringsrapporten her sier at det spørsmålet var ikke inne i spørreskjemaet, og

derfor er det litt usikre data, men vi kan si at alle indirekte utsagn som går på de pårørendes reaksjoner entydig viser at de har sett dette positivt.

«I og med vigslingen bør diakoner ha fullmakt til å forrette gravferd»

Aarflot sier han er nokså sikker på at slik diakonene fremtrer i dag med tjenestedrakt, det at de har vært i kontakt med familien gjennom en sykdomsperiode eller at de går inn i sorgsamtalen på forhånd og i forberedelsen til gravferden, vil gjøre dem like mye akseptert som prestene.

– Så jeg tror bestemt at her har vi en vei vi godt kan følge opp videre fremover i kirken, inkluderer biskop Andreas Aarflot.

Styringsgruppen, som ledes av diakonikonsulent Kristin Fæhn, håper å komme med sin endelige konklusjon i løpet av mars.